

Bildande av biotopskyddsområdet Freberga kalkkärr i Vadstena kommun

Länsstyrelsen Östergötlands beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 11 § miljöbalken och 7 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ett område inom fastigheten Freberga 3:3 som biotopskyddsområde med syfte enligt nedan. Arealen är 1,52 ha. Biotopskyddsområdets namn ska vara Freberga kalkkärr. Områdets gräns är markerad på bifogad karta, bilaga 2.

Syfte

Syftet med Freberga kalkkärr biotopskyddsområde är att bevara ett mycket värdefullt område som bl.a. hyser en rik orkidéflora och snäckfauna. Syftet ska nås genom att kalkkärret sköts med röjning och slåtter, alternativt bete. En beskrivning av skötselmetoder redovisas i bilaga 3.

Motiv för beslutet

Det berörda området är ett kalkkärr med den speciella flora och fauna som är knuten till denna sällsynta biotop. Kärret utgör livsmiljö för ett flertal rödlistade växt- och djurarter och behöver skötas med slåtter eller bete för att naturvärdena ska bevaras. Området hör till biotopen Rik- och kalkkärr i jordbruksmark enligt förordningen om områdesskydd. Biotopens kännetecken och avgränsning förtydligas i Naturvårdsverkets vägledningsdokument för Rik- och kalkkärr i jordbruksmark. Här anges att själva kärret med anslutande naturliga närmiljöer ingår, och att en zon med angränsande fastmark ingår om det utgör en förutsättning för bevarandet i biotopens värden. I Freberga kalkkärr utgörs de anslutande naturliga närmiljöerna till själva kärret av lövsumpskog samt någon mån fastmark, vilka bedöms viktiga för biotopens bevarande. I det europeiska naturskyddsnätverket Natura 2000 klassas biotopen som Rikkärr (7230) i vilken även skogklätt rikkärr ingår.

Vadstena kommuns naturvårdsprogram uppmärksammar Kalkkärren i "Freberga hagar" och dess höga naturvärden som nationellt intresse (naturvärdesklass 1). Kalkkärrets mycket höga värden har dokumenterats i inventeringar 1968-2019 och 1996, samt i inventering av länssnäckfaunan 1998 och 2006.

Kalkkärren i länet återfinns främst på den kalkrika Östgötaslätten. Många av de östgötska kärren har förstörts genom utdikning under 1800- och 1900-

talen. Igenväxning på grund av upphörd hävd är en annan viktig orsak till biotopens kraftiga tillbakagång. Kalkkärr som hävdas traditionellt med slåtter eller bete är en naturtyp som inte längre är ekonomiskt lönsam att bruka. Idag återstår mycket få kalkkärr på Östgötaslätten och dess närområde, de flesta små och isolerade från varandra. Den sammantagna ytan av hävdade kalkkärr i länet är idag försvinnande liten. Det är av naturvårdsskäl och odlingshistorisk synpunkt mycket angeläget att kalkkärr bevaras för framtiden. Denna naturtyp utgör livsmiljö för många utrotningshotade växter och djur.

Biotopskyddsbestämmelser, samt Natura 2000

Enligt 7 kap. 11 § miljöbalken gäller att arbetsföretag som kan skada naturmiljön inte får utföras inom biotopskyddsområden. Exempel på arbetsföretag som kan skada naturmiljön inom biotopskyddsområdet Freberga kalkkärr är:

- skogsbruksåtgärder
- användning av bekämpnings- eller gödselmedel
- uppodling
- upplag av skogs- och jordbruksprodukter
- grävning, schaktning
- vattentäkt eller dikning
- markbearbetning
- tippning av sten eller jordmassor
- uppförande av bebyggelse och anläggningar
- ledningsdragning
- körning med motorfordon som gör skada på marken

Enligt 7 kap. 11 § miljöbalken får Länsstyrelsen efter särskild underrättelse vidta de åtgärder som behövs för att vårda området. De skötselåtgärder som behövs redovisas i bifogad beskrivning (bilaga 3).

Medgivande

Ägare och innehavare av särskild rätt till marken har lämnat skriftligt medgivande om bildande av biotopskyddsområdet 2020-08-26.

Remisspunkter

Förslaget till beslut har skickats på remiss till markägare, övriga sakägare samt till Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning, Vadstena kommun, Föreningen Östergötlands flora och Naturskyddsföreningen i Östergötland, Naturskyddsföreningen i Vadstena kommun och Friluftsförbundet i Vadstena. Remissvar har inkommit från Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och Friluftsförbundet Vadstena.

Skogsstyrelsen ställer sig positiv till bildande av biotopskyddsområdet i syfte att bevara den speciella livsmiljö som ett flertal hydrofila och hävdberonde arter är beroende av och tillstyrker förslaget, men erinrar också om att skogsbruk i angränsande område kan komma att försvåras på grund av begränsade möjligheter att nå dessa skogsbestånd. Sveriges geologiska undersökning noterar att det föreslagna biotopskyddsområdet ligger inom grundvattenförekomsten Fornåsa, WA69902234, som är en sedimentär bergförekomst. Kalkkärr utgör exempel på grundvattenberoende terrestra ekosystem och SGU uppmanar därför länsstyrelsen att undersöka om Freberga kalkkärr ska läggas till som ett grundvattenberoende terrestert ekosystem till Fornåsa, och redovisas i VISS.

Friluftsförbundet Vadstena meddelar att det självklart tycker att det är bra att fler naturområden skyddas för att värna om den biologiska mångfalden och ser fram emot att få ta del av information om kalkkärret, och avser att ta med sina grupper och visa på orkidéer, sällsynta småkryp och annat spännande som finns i området, samt önskar skyltning så att det är lätt att hitta dit.

Länsstyrelsens bemötande av remissynpunkter

Länsstyrelsen förtydligar efter Skogsstyrelsens synpunkter beslutet genom att hänvisa till karta i bilaga 3 där basväg för skogsbrukets behov visas. Länsstyrelsen noterar Sveriges geologiska undersöknings uppmaning att området bör anges som ett grundvattenberoende terrestert ekosystem i VISS och avser inhämta ytterligare information i frågan vad gäller detta biotopskyddsområde och liknande naturmiljöer som kan komma att skyddas i framtiden. Länsstyrelsen ser positivt på synpunkterna från Friluftsförbundet Vadstena att det ska vara lätt att hitta till området och kunna uppleva dess flora och övriga biologiska mångfald. Gränsen kommer att markeras vilket tydligt kommer att synas från den lilla grusvägen öster om biotopskyddsområdet. Enklast hittar man in i området från grusvägen via basvägen som är markerad på kartan i bilaga 3 (ej markerad i fält). Den mest intressanta floran och faunan finns i det öppna område som syns på kartan längst i väster.

Övrigt

Utmärkning i terrängen av gränsen för biotopskyddet ska ske.

Biotopskyddet är förenligt med kommunens översiktsplan.

Inga registrerade fornlämningar finns i området.

Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen. Fornlämningar får inte rubbas, tas bort, grävas ut, täckas över, bebyggas, planteras eller på annat sätt ändras eller skadas. Skyddet gäller såväl de synliga lämningarna som de under markytan.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen, se bilaga 4. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse om beslutet var införd i ortstidning. Beslutet ska gälla omedelbart även om det överklagas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsrådet Ann Holmlid med naturvårdshandläggaren Olle Jonsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillförordnade enhetschefen Ulrika Larsson, samhällsplaneraren Anette Eriksson, länsjuristen Marielle Pettersson, lantbrukskonsulenten Matilda Hansen och antikvarien Malin Svarvar medverkat.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Bilagor

1. Sändlista
2. Beslutskarta
3. Beskrivning av skötselåtgärder
4. Hur man överklagar

Bilaga 1

Sändlista

Sven Olof Kratz, Freberga 101, 592 93 Borghamn

Riksantikvarieämbetet (registrator@raa.se)

Skogsstyrelsen (skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se)

Sveriges geologiska undersökning (sgu@sgu.se)

Vadstena kommun (vadstena.kommun@vadstena.se)

Föreningen Östergötlands Flora (mail@ostgotaflora.se)

Naturskyddsföreningen Östergötland (goran.toss@gmail.com)

Naturskyddsföreningen i Vadstena kommun (lennart.wallstedt@motala.se)

Friluftsförbundet i Vadstena (linda.staaf@friluftsförbundet.se)

Naturreservatsförvaltningen, ulrica.sward@lansstyrelsen.se;
lisa.johansson@lansstyrelsen.se

Länets författningssamling

Tidningskungörelse

Beskrivning och skötselåtgärder för biotopskyddsområdet Freberga kalkkärr

Beskrivning

Freberga kalkkärr biotopskyddsområde hyser ett mycket värdefullt kalkkärr med god vattenföring och en sällsynt och skyddsvärd flora. Kärrret hävdas genom slåtter vilket medför att förutsättningarna för biologisk mångfald här är fortsatt mycket goda. Sumpskogen öster om det öppna kärrret har värden knutna till död ved. I kärrret finns en öppen källa med vegetation av kransalger.

Freberga kalkkärr består av ett öppet parti med en mycket fin kalkkärrsflora, en öppen källa och en sumpskog som har stora värden för biologisk mångfald. Den öppna ytan restaurerades 2014 av Länsstyrelsen och hävdas sedan dess återigen genom slåtter efter en lång period utan hävd. Här växer en lång rad ovanliga växter såsom axag, skogsnycklar, kärrknipprot, ängsnycklar, tätört, flugblomster, gräsull, näbbstarr, darrgräs, majviva (NT), slankstarr, klasefibbla(NT), tvåblad samt svarthö som är en mycket sällsynt växt i södra Sverige (jfr. Tabell 1). Området ingår i ett revir för spillkråka (NT).

Tabell 1. Rödlistade arter, fridlysta arter och N2000-arter som påträffats i biotopskyddsområdet Freberga kalkkärr i sen tid (efter 1994). Till detta kommer en lång rad andra typiska arter för kalkkärrsmiljö (några anges i texten ovan). Förkortningar: NT=rödlistad missgynnad; N2000=Natura 2000-art; F=fridlyst.

Art/taxa	Vetenskapligt namn	Kategori	kommentar
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	N2000	
Kalkkärrsgrynsnäcka	<i>Vertigo geyeri</i>	NT, N2000	
Ängsstarr	<i>Carex hostiana</i>	NT	
Skogsnycklar	<i>Dactylorhiza maculata ssp. fuchsii</i>	F	2019
Sumpnycklar	<i>Dactylorhiza majalis ssp. lapponica</i>	F	
Äkta ängsnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata var. incarnata</i>	F	2019
Vaxnycklar	<i>Dactylorhiza incarnata var. ochroleuca</i>	F	Utgången?
Kärrknipprot	<i>Epipactis palustris</i>	F	2019
Tvåblad	<i>Neottia ovata</i>	F	2019
Flugblomster	<i>Ophrys insectifera</i>	F	2019
Majviva	<i>Primula farinosa</i>	NT	2019
Klasefibbla	<i>Crepis praemorsa</i>	NT	2019
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT, N2000	

Mål med skötselåtgärder

- Det öppna rikkärrret är välhävdat med slåtter (eller bete). Enstaka videbuskar förekommer, särskilt som bryn mot kanterna. Öster om det öppna kärrret ingår rikkärr i lövsumpskog.

- Området hyser en typisk fauna och växtlighet knuten till kalkkärr/rikkärr, inklusive livskraftiga bestånd av rödlistade arter, fridlysta arter och andra naturvårdsarter.
- Området har god hydrologisk status för biotopen rikkärr.

Restaureringar

Rikkärret bedöms idag (2020) ha gott bevarandetillstånd i de delarna som restaurerats under 2000-talet och där skötsel med slåtter pågår. Sumpskogen kring kärret har både sumpskogsbevarandevärden och rikkärrsbevarandevärden. Rikkärret kan gärna ökas genom att sumpskogen öppnas upp ytterligare.

- Naturvårdshuggning/röjning i träd och buskskiktet kan göras för att öka arealen öppet rikkärr (särskilt i delar där rikkärrsflora redan förekommer). Spara enstaka videbuskar mot kanterna. Hänsyn tas till lövträd med naturvärden vid åtgärder.

Löpande skötsel

- Återkommande slåtter årligen eller med lämpliga årsintervall. Alternativt kan området skötas med bete.
- Stängsling och andra anordningar för betesdrift kan göras om beteshävd skulle införas.
- Röjning av buskar, vass, kaveldun etc. kan göras om sådan oönskad växtlighet etablerar sig och kan försämra kalkkärrets bevarandetillstånd.

Gräsull och axag blommor i kärret. Foto: Lisa Johansson

Karta. Ortofoto över biotopskyddsområdet Freberga kalkkärr (inringat med blå linje 1,5 ha). Röd streckad linje utgör ungefärlig sträckning av befintlig basväg som får användas vid skogsbruksåtgärder väster om biotopskyddsområdet, körskador ska undvikas.

Bilaga 4

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt. Överklagandet ska dock skickas till Länsstyrelsen. Överklagandet skickas med vanlig post till **Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping** eller med e-post till **ostergotland@lansstyrelsen.se**.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor från den dag du fick del av beslutet**. För offentlig part räknas dock treveckorsfristen från den dag då beslutet meddelades. Om överklagandet har kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna i ärendet till mark- och miljödomstolen. I överklagandet ska du ange vilket beslut som överklagas och hur du vill att beslutet ska ändras. Ange även namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress.

Om du behöver fler upplysningar kan du vända dig till Länsstyrelsen.